

Poëzie en poppenspel

Na een vijf dozijn *Poppenspe(e)lmuseumpamfletten*, ontstaan uit een welhaast duizelingwekkende zoek- en dwaalpartij dwars door het museum(depot), diverse dundrukken en dagboekoverpeinzingen tonen we u nu een dertigtal uit plakATEN, prenten en pagina's gehaalde rijmelarijen en alliteraties over het poppenspel. Aan bod komen gedichten en versjes die opdoken bij onze speurtocht door duizenden – drommels dierbare en duivels aardige – drukwerken. Het resultaat is slechts een greep uit droefgeestige, dubieuze, dubbelzinnige, dilettanterige, dolle, drieste en drakonische *poëzie*.

*D*uimspijker

Enkele spreuken, dicht en documenten hingen al een tijdje in de *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek* van het museum. Om niet in de vergetelheid te raken, waren ze bevestigd met een *duimspijker*. Een dissonant!? Met het hier getoonde proza maken we een poëtische reis door poppenland. We ontmoeten een *draak*, een *hond*, de *Dood*, *Harlekijn*, *Kasperl*, *Jan Klaassen*, *Katrijn*, de *baby*, *Pulcinella*, *Mr Punch*, *Polichinelle*, de *Poesjenellen* en *Semar*. Voeg u tussen het publiek en aanschouw *kermistaferele*n en voor u optredende *komedianten*. Maak al lezend en kijkend kennis met de *attributen*, de *ronzebons*, de *rarekiekman*, de *moritatenverteller*, het *papieren-schaduwtheater*, *marionetten* en een *dalang* (de Javaanse schimmen- en poppenspeler).

Vormgeving

Sommige gedichten en versjes komen uit druksels die zijn vormgegeven als fraaie typografische creaties. Vaak is het echter een ratjetoe. Af en toe worden alle remmen losgegooid om de zotte beschrijvingen van de auteur met dolle en grillige zetfantasieën weer te geven. De lettertypen, mager en **vet** (dun of dik), de korpsgroottes (formaat van een letter) en de weergave hiervan in *cursief* (schuin) of romein (recht) zijn vaak op willekeurige wijze verweven.

*B*ladspiegel

Een duidelijk staaltje hiervan, maar wel met een helder vormidee, zien we in een boekje van *Ary Delen*. '*Het poppenspel in Vlaanderen*' verscheen in 1916 en werd van illustraties voorzien door *René P. Leclercq*. Het werkje is in zwart gedrukt met hier en daar een rode accentuering in letter en beeld. De *bladspiegel* (de verhouding van het bedrukte en onbedrukte deel van een bladzijde) heeft door de verschillende korpsgroottes, lettervarianten en opsmuk een bepaald kleurverloop. Het gaat van licht naar donker en van grijs naar diepzwart, zowel horizontaal als verticaal.

*O*rnamentjes

Het lijkt of de zetter van voornoemd boekje hier en daar een briesje over de pagina heeft laten gaan, waardoor de tekstregels lichtjes zijn gaan dwarrelen. Soms moeten letters elkaar zoeken, of zijn woorden op een hoopje geblazen. Royaal is er gestrooid met *ornamentjes* en grafische grapjes. Ieder *kapittel* (hoofdstuk) begint met een *initiaal* (een versierde aanvangsletter). *Ary Delen* beschrijft in een dichtertelijke toonzetting de overeenkomsten en de herkomst van de diverse figuren in de nationale (volks)poppenkasten.

□ Centsprent

Ary Delen vermeldt ook een vierregelig rijmpje. Het is een beschrijving van een poppenkastvertoning die voorkomt op een negentiende-eeuwse *centsprent* (een prent die haar naam te danken heeft aan het luttele bedrag waarmee ze aan de man gebracht werd).

‘Een groote draak ziet men verschijnen;   Jan Klaassen en de draak verdwijnen
Hij opent wijd zijn muil en keel.   Zie daar het einde van ’t tooneel.’

Rarekiekman

Op de kermissen waren in het verleden attracties die we nu niet meer zullen aantreffen. Zoals de *moritatenvertellers*, die door middel van een *beeldgeschiedenis* een voordracht verzorgen. Vaak wordt hun verhaal begeleid door muzikanten. Op een tweetalige centsprent staan twee kinderen die in een *kijkkast* gluren (een kast waarbinnen zich een tafereel bevindt). De *rarekiekman* laat weten:

‘Lustig doe ik hier mijn popjes dansen,
Voor andere centjes zal ik nog eens herkansen.’

‘Je fais ici danser mes poupées,
Pour attrapper les liards de ces deux bénets.’

‘Ik ging naar ’t cosmorama heen,
Wel waardig te beschouwen;
Hier zag ik dingen, ongemeen,
Die ’k lang nog zal onthouen.
Hier zie je nou in Rotterdam
Hoe dat de Koning binnen kwam.’

‘Hier, boezemluidjes! mot je wezen:
Hier heb je wat voor ’t zien en ’t lezen.’

□ Kermis

Tot het *kermisvertier* hoorde vroeger ook de poppenkast.

‘Zie op deez’ Prent, o lieve jeugd   Ziet gij, tot uw vermaak, in prent,
Een kleine schets van Kermisvreugd.’   Gelijk op kermis in een tent;
‘Jan Klaassens kluchtige bedrijven,   Leest, wat men er kwam onder schrijven.’

□ Opvoeden

Op een negentiende-eeuwse prent met tafereeltjes van *kinderspelen* en daarbij behorende *opvoedende* teksten, staat bij een poppenkastafbeelding:

‘Wie heeft zich niet vaak vergast,
Jongens aan de poppenkast,   Maar aan ’t draaibord snoepen gaan,
Nee! dat is niet mooi gedaan.

‘Dat poppenspel uit onze jeugd   Dit oude vaderlandsche spel
Verschaft de kinderen thans nog vreugd.   Kent iedere knaap en meisje wel.’

□ Zakkenrollers en vioolspel

Als we geboeid naar een optreden kijken, moeten we beducht zijn voor *zakkenrollers*. Een vioolspelende *harlekijnfiguur* heeft, op een oude afbeelding, onmiskenbaar het uiterlijk van *Polichinelle*.

‘Geheel behendig en kloek,
Steel ik zijnen zakdoek.’

‘Arlequin plein de finesse,
Vole son mouchoir avec adresse.’

‘Het viooltje klinkt,
Terwijl Hansje zingt.’

‘Au son du violon,
Jean fait sa chanson.’

Ronzebons

Een oude benaming voor de poppenkast is *ronzebons*. Poppenspelers stonden vroeger niet in hoog aanzien.

‘Jongheid, ik kom u hier, in deze prent, te geven,
Een aantal personen, die zonder werken, op uwe beurzen leven.’

‘De Ronzebons is aan den gang:
Elk wat, Mijnheertje! ’t duurt nog lang.’

□ Hansworst, Arlequin en Paljas

De namen van de komedianten van kermis en poppenkast worden dikwijls door elkaar gebruikt.

‘Ja, dit doe ik met gemak,
Hansworst! pas op zijn zak.’

‘Pour donner le temps à Arlequin,
Je marche ici sur mes deux mains.’

‘Om na te zien sta ik alhier,
toe maar, Hansworst, maak geen getier.’

‘Pour donner ordre à Paillasse,
Et bien taper voici ma place.’

□ Voorkomen

De hoofdfiguren in de poppenkasten hebben een karakteristiek voorkomen.

‘Jan Klaassen is een flinke vent,
in Amsterdam geboren.
Hij houdt zich moedig overend,
hij geeft zich nooit verloren.
Zijn neus is lang, zijn rug is rond
en o zo snedig is zijn mond.
Jan Klaassen, Jan Klaassen,
wiede wiede hei sa sa
Jan Klaassen, Jan Klaassen,
wiede wiet bom bom.’

□ *J*an Klaassen

In 1973 maakte de zanger *Rob de Nijs* een come-back door '*Jan Klaassen de trompetter*'. *Lennaert Nijgh* schreef de tekst en Boudewijn de Groot maakte de muziek. We laten enkele regels volgen waaruit de veronderstelde herkomst van deze oud-Hollandse schelmfiguur blijkt. Er zou een trompetter hebben bestaan, Jan Klaas-zoon geheten, die gediend had bij de garde van prins Willem II. Bij diens dood in 1652 werd al wie prinsgezind was uit de garde ontslagen, zo ook onze Jan. Hij vestigde zich te Amsterdam en verdiende de kost met het spelen van de poppenkast.

'Geen mens die van Jan Klaassen ooit iets teruggevonden heeft,
maar alle kinderen kennen hem: hij is niet dood, hij leeft!'

'Jan Klaassen was trompetter
in het leger van de prins,
hij marcheerde van Den Helder tot Den Briel,
hij had geen geld en hij was geen held
en hij hield niet van het krijgsgeweld,
maar trompetter was hij wel in hart en ziel.'

□ *K*ijvend span

De schrijfster *Hella Haasse* dichtte in '*Het treurig spel van Jan Klaassen en Katrijn, of ongeschikt voor de houwelijkke staat*':

'Wie kent ze niet, hier op het plein,
dat paar: Jan Klaassen en Katrijn?
Die helden van de poppenkast?
Katrijn is steeds haar Jan tot last
en Jan maakt het Katrijn te bont,
de stukken vliegen in het rond!
En wie dat spel verzonnen heeft?
Het kijvend span heeft écht geleefd.
't Relaas van 't echtelijk getier
zoals 't eens wàs... aanschouwt dat hier.'

□ *F*ala la de ra la la

Als Jan Klaassen en Mr Punch – de Engelse neef van Jan – opkomen, zingen zij:

'Hier ziet gij Jan Klaassen, kleine snaken!
Fal de ra la lire! Fal de ra la lire!
Hij heeft de eer zijn compliment te maken.
Fala la de ra la la!'

'Oh I've just come before you
To have a little game,
My name, you now, is Punch,
And it always was the same.'

□ **Toby de hond, Harlekijn, dood en duivel**

In de poppenkast treden diverse figuren op, zoals een *clown* of een *Harlekijn*. Maar ook beesten, zoals bijvoorbeeld de hond *Toby* in de *Punch and Judy-show*. Dat Jan Klaassen *voor de duvel* niet bang is, kunnen we opmaken uit het versje over Magere Hein:

'Now Punch had a pet Whom we must not forget, A dog known as Toby by name;	A clown from a show One day came to know If Punch would not sell him the same.'
--	--

'Oh, rooty, rooty, too-it,
Would you care to see the show?
For Mrs Judy's ready,
And old Toby's down below.'

'De boezemvriend van onzen Jan
Was Harlekijn, die bonte man,
Wiens hond Jans neus zoo lekker vond,
Dat hij de helft er van verslond.'

'Met schoppen en met knuppelslagen,
Tracht hij den dood, die hem ontvliedt;
Zoo maar in eenen weg te jagen,
Wat stoutaard is Jan Klaassen niet.'

'De Mag're Hein verschrikt hem niet
En evenmin de Duivel;
Hij neemt een spaan of zwiepend riet
En kneedt die twee tot zuivel.
Hij stopt ze stevig in een zak
En gooit ze in de vuilnisbak.'

□ **Galg en worst**

In oude Hollandse, Engelse en Franse speeltteksten komen smakelijke en gruwelijke scènes voor. Mr Punch en Polichinelle bezingen hun lot in de gevangenis. Als straf voor hun streken dreigen ze aan de *galg* te worden gehangen. Verwijderd van hun lieve vrouwtjes zuchten Polichinelle en Mr Punch, eenzaam achter de tralies, over de (mogelijke) beëindiging van hun leven. Onze Franse vriend heeft acht regels nodig om het hem aangedane leed te uiten. Zijn buitenlandse lotgenoot heeft slechts vier regels nodig. Maar een ding is zeker. Mochten ze hun *beul* te pakken krijgen, dan zal deze in stukken gehakt worden en zullen ze hem tot *worst* vermalen.

'Loin de sa douce amie.
Polichinelle, hélas!
Va voir finir sa vie
Par un honteux trépas,

Ah! que je vous saisisse
Dans mon juste courroux
Comme chair à saucisse
Je vous hacherai tous.'

'Punch, when parted from his dear,
Still must sing in doleful tune.

I wish I had those rascals here,
I'd settle all their hashes soon!'

□ Polichinelle

In een oud Frans liedje wordt jong en oud verzocht om gelukkig te zijn en te lachen om de fratsen van *Polichinelle*.

‘Pan! qu’est-c’ qu’est là?
C’est Polichinelle, Mam’selle
Pan! qu’est-c’ qu’est là?
C’est Polichinell’ que v’la.
Il est mal fait
Et craint de vous déplaire,
Mais il espère
Vous chanter son couplet.

Pan! qu’est-c’ qu’est là?
C’est Polichinelle, Mam’selle
Pan! qu’est-c’ qu’est là?
C’est Polichinell’ que v’la.
A vous fair’ rire,
Mes enfants, il aspire
Jeunes et vieux,
Ceux qui rient sont heureux.’

□ Pulcinella

Via Polichinelle komen we bij de voorvader van de Europese poppenclowns, de Italiaanse *Pulcinella*. Op een oude gravure is een *eenmanspoppenkast* afgebeeld. Op de rechterhand van de speler zit Pulcinella, op de ander waarschijnlijk zijn poppenkastgenote. Opzij van de kast staat de *aankondiger*, die een *pamflet* in zijn hand houdt. Onder de prent staat een tekst in het Ouditaliaans. Wij geven hiervan drie heel vrije vertaalvarianten.

‘Col far balar du un Omo i buratini,
E col mostrar sto Privilegio antigo
El mio balsamo vendo ai babuini.’

‘De poppenspeler danst met zijn paljassen.
En toont met dit oud privilege
Een recept voor veel grimassen.’

‘De scherts van de poppenman
Dat toont dit oud pamflet
Geeft ons, zo veel hij kan
een recept voor heel veel poppenpret.’

‘De poppenspeler is hier paraat
De figuren maken heel veel jool.
Door document en beuzelpraat
Verkopen zij u apekool.’

□ Diender

Soms schieten woorden te kort en is een rijmwoord kennelijk niet te vinden. Op een reclamebiljet uit de jaren vijftig van de vorige eeuw van het merk *Dobbelmann* voor *Ibis-shag* staat een pijprokende pa. Deze kijkt, samen met ma en kinders, naar een poppentheatervoorstelling. De besnorde en snuivende *diender* in de kast merkt op: ‘Wat ruik ik daar?’ Zijn tegenspeler Jan Klaassen zegt simpel: ‘Dobbelmann, lekker man!’ Kennelijk is Jan dit keer wel op zijn mondje gevallen. We laten zijn woorden dan ook maar in rook opgaan.

□ Jaardagsfeest

In 'Popjes verjaardag', een prentenboek uit het begin van de vorige eeuw, staat het volgende gedicht:

'Tot slot van dezen schoonen dag
Wordt de poppenkast vertoond:
Jan Klaassen met zijn vroolijk spel
Wordt met handgeklap beloond.
Wat zien de kleinen vroolijk toe
Met de poppen aan hun zij;
We zien zoowaar den poedel ook,
Zelfs poesje hoort erbij.

Hoe heerlijk was het jaardagfeest
Voor de kleine poppedijn
En zij, die gasten zijn geweest,
Zullen ook wel dankbaar zijn.'

□ Gordijntjes

Rond 1860 had de Duitse *Kasperl* in *Franz Pocci* zijn laatste grote dichter gevonden. *Papa Schmid* – de oprichter van het *Münchner Marionettentheater* – gaf aan Pocci de opdracht teksten te schrijven. Uit '*Kasperls Heldentaten*' halen we enkele versjes. De jeugd luistert verwachtingsvol, met gespitste oortjes, tot het belletje gaat en de *gordijntjes* opengetrokken worden.

'Wir sitzen hier erwartungsvoll,
Was heut gespielt denn werden soll,
Ein neues Stück!
O welches Glück!
Still jetzt, es schellt, spitzt nun das Ohr,
Hanswurst tritt als Prolog hervor.'

Nun gehet es zum Puppenspiel,
Da sitzen schon der Kinder viel,
Der Sitzplatz kostet nur drei Pfennig
Das ist doch für ein Schauspiel wenig!
Wups! geht der Vorhang in die Höh',
Damit man in die Bühne seh',
Und gleich fängt auch das Stück nun an
Jetzt, Augen, Ohren aufgethan!'

□ Marionetten

Diverse illustratoren, zoals *Rie Cramer* en *Hans Borstlap*, maakten illustraties bij enkele liedjes waar *figuren aan draadjes* in voorkomen. Op een centsprent wordt over een vertoning van *marionetten* het volgende opgemerkt:

'En vindt, o kinders, vreugd er in,
Zoo kunt g'u eens tot lagchen zetten,

Om 't spelen der marionetten,
Zoo streelt dit poppenspel uw zin.'

'Hop Marjanneke,
Stroop in 't kanneke,
Laat de poppetjes dansen.
Eertijds was de prins in 't land
En nu die kale Fransen.'

'Wij zijn rijke rijke rijke Marionse
Marionetten,
Wij zijn rijke rijke rijke Marions
Wij zijn arme arme arme Marionse
Marionetten,
Wij zijn arme arme arme Marions.'

□ Denkbeeldige touwtjes

In het liedje *'I'm your puppet'*, een hit uit de jaren zestig van de vorige eeuw, waaruit we enkele regels citeren, bezingt een jongen zijn liefde voor een meisje. Zijn passie gaat zo ver dat zij slechts met haar vingers hoeft te knippen, of hij zal haar kussen en aan het lachen maken. Door aan *denkbeeldige touwtjes* te trekken, doet hij alles voor haar. Hij zal zijn als een marionet, als speelgoed in haar handen.

'Pull a string and I'll wink at you.
I'll do funny things if you want me to.
Pull a string and I'll kiss your lips.
Snap your fingers and I'll turn you some flips.
Your every wish is my command.
All you got to do is wiggle your little hand.
I'm just a toy.
Just a funny boy.
I'll be warm or cold.
Do just what I'm told.
Treat me good and I'll do anything.
I'm just a puppet and you pull my string.
I'm the puppet. I'm your puppet.'

□ Poesjenellen

A.J. Luyt schreef in 1931 het gedicht *'Allegorie van handjes en touwtjes'*.
Helene Swarth publiceerde in 1927 het gedicht over de *Poesjenellen*, de Antwerpse *stangpoppen*.

'Met haar handje trekt een vrouwtje
Spelend licht aan 't dunnen touwtje,
Waarmee zij een sterken man
Onlosknooplijk binden kan.

En erbij moet nedervallen.
Hoor 't gespannen touwtje knallen!
Als een elastieke band
In te achtloos wilde hand,

Als hij doodvermoeid gaat raken,
Wil het vrouwtje 't spel niet staken:
Licht en spelend dóór zij trekt,
Tot de danspias verrekt,

Die een ander touwtje neemt
En volstrekt niet vindt zoo vreemd,
Dat nu weer een ander ventje
Sparteldansend hijgt naar 't endje.'

'Prinses en Ridder, Boer en Koning, stappen
Met groot gebaar de starre Poesjenellen.
Verwaand komt elk zijn klein verhaal vertellen,
Parmantig, druk, vol ernst of dwaze grappen.
En elk, gedwee, blijft wie hij voor moet stellen.
De één barsch beveelt, een ander laat zich trappen.
Op 't hout der koppen klinken hol de klappen -
Een hand vol touwtjes zie ik overhellen.

Wij, die tot waan van eigen wil verstouten
De ons onbewuste drijfveer onzer daden,
Hoovaardig als een plan ons kon gelukken,
Hoe vrij zijn wij, die huizen in geen houten,
Maar vleezen lijf vol teed're zielestraden,
Al doen zij pijn wanneer de goden rukken!'

□ **Papieren theater**

Dat broertjes heel aardig kunnen zijn voor hun zusje, maken we op uit dichtregels bij een afbeelding waarin het *papieren theater* vertoond wordt.

‘Zal ik de komedie halen?
'k Leg de plank dwars over 't bed;

Ik vertoon Sneeuwitje voor je,
Dus nu knapjes opgelet.’

Handschaduwen

Een van de huiselijke genoegens in het begin van deze eeuw was het spel met *handschaduwen*. Men toverde – als de hand op de juiste manier tussen een lichtbron en een wand gehouden werd – diverse beesten en figuren op de muur.

‘From out the misty shadowland,
Shadows short and shadows tall,
In all their strange fantastic shapes
Come and caper on the wall.
Now old Mister Punch is coming
With a hump upon his back;
Now an eagle, now a rabbit,
Now a goose that says, quack,
quack.’

□ **Wayang**

Het boekje ‘*Wayang-liederen*’ verscheen in 1931 en bevat 22 dichterlijke fantasieën van *Noto Soeroto*. Aan de orde komen de *wayang*, zijn *vertoner*, het *gamelanorkest* en de *figuren* die in het uren durende spel optreden. Hier volgen enkele regels:

‘Ik ben Semar, de potsenmaker, de trouwe dienaar van mijn Heer! Ik heb mijn held tot in het hevigst van het strijdgewoel gevolgd; ik ben zijn wonden tot medicijn en zijn eenige hoop in zijn diepste verslagenheid. Mijn zotheden rollen uit mij als noten uit een oude mand met gaten; ik strooi kwinkslagen en grollen om mij heen als rijstkorrels, die stromen uit een versleten zak. Gij allen: hurkende en staande toeschouwers, die uren aanéén luistert naar het verhaal van den Dalang! Vraagt uzelf, waarom mijn dwaasheden uw onbewogen gelaat plotseling doen glanzen en de luide uitbundigheid van uw schaterlach de gamelan overstemt.’

□ **Wajang**

Van geheel andere orde is ‘*Wajang. I love you*’, op woorden en muziek van *D. Monnickendam*. Een liedstuk met pianobegeleiding. In slow foxtrot stelt hij ons in staat de liefde voor de goddelijke wayangpop te bezingen. Het is tevens een *ode* aan het gelijknamige sigarettenmerk, uit het begin van de vorige eeuw.

‘Oostersche Godin. Sprookjes Koningin.
Ik ben betooverd.
Jij hebt op een dag, dat ik jou eens zag
mijn hart veroverd.
't Is jou gelukt. Ik ben verrukt.
Wajang, pop van zij, ideaal van mij.
Dat ben jij.
Mijn kleine Wajang. Ik hou van jou.

Ik wist wel dat jij eens komen zou.
Je broos figuurtje is elegant
en je ogen, geuren, zijn zo pikant.
Jou fijne smaak heeft mij getroffen.
Ik wil geen ander meer dan jou.
Ik sier mijn koker met jou portret.
Mijn kleine Wajang, mijn sigaret.’

□ **Baby**

De *baby* van Jan en Katrijn heeft honger gekregen. Jan Klaassen moet voor zijn kind gaan zorgen. Het loopt niet goed met de kleine af.

‘Wel Jan, sprak eens Mevrouw Catrijn,
Zie, welk een aardig kindekijn,
Kom, houd den kleine maar eens vast,
Terwijl je vrouw op ’t eten past.

Daar zat nu Jan met ’t kind op schoot,
Maar ’t scheen dat dit hem ras verdroot;
Want spoedig nam hij een besluit,
En wierp het kind het venster uit.’

Tot den lezer

In ‘*Tot den lezer*’, het voorwoord uit het boek van *Ary Delen*, staat het volgende: ‘Behalve dan de tijdpasseringe bij ’t lezen, bekomt gij aldus de groote voldoeninge eene goede daad te hebben gedaan. Mocht gij verders wat af te keuren vinden op den arbeid van den schrijver, dan gelievet bijtijds te bedenken. Wie ’t beter kan, die make ’t bet!’

En zo eindigen wij deze poëtische ‘rijmenreis’ door het land der poppen met een gedicht en een lied over een ontsnapping uit de poppenkast.

□ **Ontvluchting**

Dat de poppen er wel eens genoeg van hebben, halen we uit proza van *H. Fedder*, ‘*Ontvluchting uit de poppenkast*’. Het verhaal speelt zich af op een regenachtige dag op de Dam in Amsterdam. Hier volgen drie coupletten.

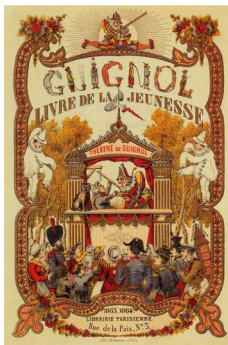
‘Dan plotseling komt Vrouw Katrijn
In haar gebloemde jakje,
(Ze heeft een parapluutje op)
Te voorschijn onder ’t dakje,
Vlug springt zij uit de poppenkast
En zegt: Ik mag niet spelen
Omdat geen kind meer kijken komt,
Dat gaat mij erg vervelen.

Maar Kees, de poppenkast-agent
(Je kent hem wel, die dikke)
Gaat met zijn sabel Jan en Trijn
Hard op hun schouder tikken.
Halt, hijgt hij, ’k heb je allebei,
Wat wou je hier gaan kopen?
Gauw, rechtsomkeert en vlug naar huis,
Hoe durf je weg te lopen!

Daar gaan, gevangen, Trijn en Jan,
Je hoort hen duid’lijk zuchten,
Zij durven voortaan nooit meer uit
De poppenkast te vluchten.’

□ Ontsnapping

In 1977 speelden *Damiet van Dalsum* en *Otto van der Mieden* de ‘Wonderbaarlijke waar gebeurde ontsnapping van de Heer P’ – een stangpoppenspel met muziek van *Pieter van Empelen*. Het was geïnspireerd op een strip van tekenaar *Peter Vos*. *Alain Teister* schreef het verhaal van de pop *Heer P*, die een eigen leven wil gaan leiden en probeert los te komen van de *touwtjes*, zijn *kruishout* en *degene* die hem, als marionet, bestuurt.

‘Een pop met een kruis is beter dan Wiedewiedewiet zo’n enge man die mij wiedewiet aan touwtjes houdt nee, zo zijn we niet getrouwd.’

Een pop met een eigen touw en kruis lijkt wiedewiet misschien niet plus maar ho, wiedewiet, kijk mij maar aan ik kan overal gaan en staan.

Maar ik wiedewiet zit niet meer vast aan Ot met z’n maffe poppenkast: Zo ben ik geheel mijn eigen ik als een wiedewietse Elcerlyc.’

□ Poppenspe(e)lmuseumwinkel

In onze *museumwinkel* zijn verschillende briefkaarten verkrijgbaar met afbeeldingen en versjes die uit oude boeken afkomstig zijn. Het gedicht van A.J. Luyt en een gedicht van *Simon Vinkenoog* zijn in de vorm van een ‘*Poppenspe(e)lpoëzieprent*’ – samen met een foto gemaakt door *Erwin Olaf* – uitgegeven. De strip van *Peter Vos*, met versjes van *Alain Teister*, is in de vorm van een *leporello* (in harmonikavorm opgevouwen boekje) verkrijgbaar.

□ Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek

Wellicht wilt u nog meer versjes en rijmpjes leren kennen waarin het poppenspel voorkomt. Muziekstukken en liedjes over dit onderwerp kunnen, wanneer ze niet tentoongesteld zijn, geraadpleegd worden in onze *bibliotheek*.

Informatie over het (volks)poppenspel is te vinden in het *poppentheater-abc* op onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl.

□ Afbeelding: Théâtre de Guignol met Polichinelle, zijn vrouw Gigogne en een echte kat. Boekomslag, Frankrijk (185-?). Poppenspe(e)lmuseum, Vorchten (2002). Briefkaart nr.: 02 05.

Poppenspe(e)lmuseum®

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax.: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl